

CINC ASPECTES DE SINTAXI CATALANA AL LLIBRE DE JOB DE JERONI CONQUES

Tradicionalment l'anomenada Decadència ha estat, des del punt de vista lingüístic, un dels períodes més negligits pels nostres estudiosos, si bé en els darrers anys aquesta situació ha variat de manera sensible. Però encara hi ha moltes qüestions desateses, entre les quals ens trobem, sens dubte, amb la manca de treballs sobre els usos sintàctics de l'època.

L'objectiu de la nostra comunicació és descriure quines solucions segueix el *Llibre de Job* de Jeroni Conques respecte a cinc aspectes de sintaxi catalana. Hem triat aquest llibre per l'època en què fou escrit i per l'origen valencià de l'autor. Segons l'editor de l'obra, Jaume Riera i Sans (1979: 27), la llengua catalana a València el 1557 era prou viva culturalment perquè un clergue il·lustrat, que mantenia en castellà la seua correspondència erudita, s'esforcés a donar a la impremta el llibre més difícil de la Bíblia. Però assenyala també que adesiara aquesta traducció mostra cridanerament la misèria d'una llengua empobrida i sense models literaris.

En aquest article ens centrarem en el comportament que presenta el *Llibre de Job* (LJ en endavant) respecte als punts següents: 1r) l'expressió de l'abstracció i la intensitat; 2n) canvi i caiguda de preposicions; 3r) *al* i *en* més infinitiu amb valor temporal; 4t) *per* i *per a*, i les conjuncions finals *perquè* i *per a què*; 5è) ús del pronom *hi* i combinació de pronoms febles.¹ Veurem els canvis més destacats que introdueix el LJ respecte del català medieval en aquestes qüestions.

1. Citarem alguns exemples representatius de cada construcció, que portaran el número de la pàgina i del versicle; si l'exemple pertany a algun sumari citarem el número del capítol, i si no forma part d'un versicle (Epístola nuncupatòria, Argument del llibre), sols la pàgina.

1. L'ABSTRACCIÓ I LA INTENSITAT

a) *Construccions abstractives*

En primer lloc observem l'absència del demostratiu *ço* per a expressar l'abstracció. Així, no hi ha cap exemple de locucions del tipus «(ço) del meu», «(ço) del seu» propis de l'edat mitjana,² ni tampoc s'empra per a introduir una oració de relatiu substantiva. Ací *ço que* és inexistent amb aquest valor³ i ha estat reemplaçat de manera sistemàtica per *lo que* (1a-f). Aquest canvi s'inicià en textos de finals del segle XIV,⁴ però no es generalitzà fins al segle XVI, moment en què ja són molt escassos els exemples de *ço* amb aquesta funció. El comportament del LJ en aquest aspecte és, doncs, similar al que s'observa en altres textos més o menys coetanis, com el *Libre de Antiquitats* de la Seu de València (Martí Mestre 1994: 196) o l'edició del Blanquerna lulliana de 1521, on Bonllavi substitueix la construcció envellida *ço que* per *lo que* i en alguna ocasió per *allò que* (Schmid 1988: 178). Remarquem que en tots els exemples que adjuntem la vocal de l'article s'elideix sempre darrere de les preposicions *a* i *de* (1d-f, 5a-b, e), cosa que evidencia la catalanitat d'aquesta forma:

- (1) a. «*Lo que* més temia me a vengut, i *lo que* més me espantava me a comprés» 42, 25.
- b. «car negú pot callar *lo que* té estudiat» 42, 2.
- c. «que he parlat *lo que* no entenguí» 98, 3.

2. Vg. per exemple aquests casos del *Llibre de Cort de València* (LCV) del segle XIII i principis del XIV i dels *Furs valencians* de Jaume I (FV, citem pel número de rúbrica i de fur, segons l'edició de López Elum 1998): «Volia veure si havia res *del seu* en la caixa» (LCV, R391), «Fo demanat si sap que'l dit Johan pagàs lo dit loguer *del seu* propi o de *ço de* la dita na Elvira, e dix que no u sap d'altra guisa que el dit Johan o pagàs de *ço del seu* o de la dita na Elvira, sinó axí com ho dehia lo dit Johan adoncs que él ho pagava *del seu*» (LCV, R323), etc. «Lo senyor de la nau sia tengut d'esmenar *del seu* tot aquell mal e dan, axí que'ls parçoners no y menten res *del lur*» (FV, 130, 7).

3. Destaquem que al LJ el neutre *ço* sí que s'empra en la conjunció «per *ço que*» (amb valor causal quinze vegades, i en un sol cas, final); la locució *per ço* es fa servir cinc voltes, i en dues ocasions *ço* funciona com a subjecte del verb *ser* en oracions amb valor explicatiu «*ço* és».

4. Sobre la cronologia i extensió de *lo que* i d'altres construccions amb *lo* vg. CASANOVA (2000: §§ 5, 6). Aquest autor comenta un conjunt de factors que conflüïren en l'eliminació progressiva de l'article demostratiu neutre *ço* davant del relatiu i davant de *de*, com l'envelliment del paradigma demostratiu amb *ECCĒ* (*cell*, *cest*) juntament amb el reculament de l'article salat i la confusió fonètica de fricatives i africades (*ss* / *ç*). Segons Casanova la nova forma d'article neutre *lo* substituirà la pèrdua de *ço* i es fixarà a partir de tres circumstàncies: amb el precedent de l'ús de *lo* abstractiu davant d'adjectius; pel correlat amb *allò*: si *ço* s'oposava a *açò*, lo ho farà a *allò*, i amb la construcció sintàctica: si *aquell que* passa a *lo qui*, *ço que* passarà a *lo que*; i perquè la seua terminació *-o* estava associada pels parlants a la terminació neutra dels pronoms *ho*, *açò*, *allò*.

- d. «avida's del que troba a les muntanyes» 93, 8.
- e. «Si deneguí al pobre res del que volia, y si passí la viuda amb paraules» 79, 16.
- f. «Aparella't per amor de mi com a valerós y insigne home y respon-me al que't interrogaré» 90, 3. Etc.

D'altra banda, són més rars els casos en què el demostratiu *allò* es fa servir en comptes de l'article; sols hem constatat un exemple: «[Déu] Fa *allò que* vol sa voluntat» (68, 13). Cal dir que les ocurrències de *allò que* amb aquesta funció eren també minoritàries en la llengua antiga. Per exemple, en els *Furs* de Jaume I suposen un 0,2 % respecte a les de *ço que*, i en la Crònica d'aquest rei sols hi ha set exemples. Com indica Casanova (2000: §6) les formes *açò* i *allò* no podien ser bones substitutes de *ço* pel fet d'estar associades al demostratiu i per tant eren uns elements tòncics massa marcats.

Un recurs tradicional molt usat en comptes de *lo que* és la construcció d'una oració de relatiu adjectiva amb una base o antecedent neutre format amb el mot *cosa* o el demostratiu *allò*:

- (2) a. «Les coses que avorrix mon apetit són mon contínua menjar» 45, 7.
- b. «de aquells, emperò que, cegos no menys de ignorància que de malícia, *tota cosa* que no saben fer o no entenen mordiquen» p. 35.
- c. «Serà arrancat de sa tenda y *tot allò* en què més confiava, com són los bens y fills» 61, 14. Etc.

Quan el relatiu té per antecedent tota la frase matriu és molt general la presència de la locució conjuntiva *la qual cosa*, però observem uns pocs casos de *lo qual* (3) —precedits de la preposició *per* en dues ocasions—, i un exemple de *lo que* (4), formes bastant utilitzades des del segle XVI:

- (1) a. «Lo seu menjar no-s courà ni serà digest, *per lo qual* vendrà a gran pobrea y misèria» 64, 21.
- b. «Una vegada he parlat, *lo qual* no tornaré a dir, o dos y no m'i tornaré altra vegada» 95, 35.
- c. «¿No fon tallada nostra descendència y los que d'estos restaren consumí lo foch? // Per lo qual prepara't y dispon-te en les vies de Déu» 67, 21.
- (4) «de aquells emperò que, cegos no meys de ignorància que de malícia, *lo que* al gloriós esclavo Hierony donà en totes ses obres no poch treball de vendre» p. 35-36.

La forma *lo qual* amb *qual* amb valor de pronom es degué originar a partir del relatiu compost *la qual cosa* (vg. Segarra 1985: 193), on *qual* era interpretat com un adjunt nominal que determinava el seu antecedent repetit en la frase consti-

tuent (ja que en aquests casos el mot *cosa* funcionava com a anàfora d'aquest antecedent). Es creà, per tant, la forma *lo qual* com a variant pronominal de *la qual cosa*, amb el canvi de *la* per *lo* que era l'article que es feia servir en català per als conceptes abstractes o genèrics, i que s'incrementà especialment a partir de la generalització de *lo + que* relatiu en comptes de *ço que*.⁵

Quan l'abstracció s'expressa amb un adjectiu o amb un participi, les solucions que ofereix el LJ són dues: una és precedir aquests mots de l'article LO (5), encara que en la major part de les ocasions davant de l'adjectiu hi haja l'adverbi *més*. L'altra possibilitat és d'anteposar-li el mot *cosa/-es*, que era un dels recursos més utilitzats en el català dels segles XIII-XV en aquests casos, o bé la substitució d'aquest sintagma per un substantiu adequat, com també fa J.-Conques en la correcció de (5c).⁶

- (5) a. «Disijaven-me com la pluja en temps de secà, y boca uberta rebien l'aygua tardana qu'és profitosa *al granat* y maturitat dels fruïts» 76, 23.
- b. «ferí a Job de elephantia, bubosa sarna y cruelíssima, de la planta del peu *al més alt del cap*» 41, 7.
- c. «Mira-l polo de les steles» [mira-l polo < mira *lo més alt* (del cel)] 67, 12.
- d. «Qui *lo amagat* descobre y de tenébrens trau en públic, y *lo més segret* y tancat porta a llum clara» 53, 22.
- e. «Per què'm perseguiu a la manera de Déu y no us cansau *del fet* fins aci?» 62, 22.

Els casos de (5) es poden veure com una extensió dels usos medievals, i molt més ocasionals, de *lo + adjectiu / participi* documentats des d'antic.⁷ També és relativament freqüent en el LJ —com en català medieval—⁸ la locució *lo contrari*, que pot anar precedida de la preposició *per*:

5. Podem llegir exemples anteriors en MOLL (1952: §559), que esmenta un cas de *per lo qual* de Lluïll, i en Fabra (1912: §144) un altre de *del qual*, de Pere III. Martí Mestre (1994, II: 161) observa que *lo qual* amb caràcter neutre figura generalment en el *Libre de Antiquitats*, dels segles XVI i XVII.

6. Els mots entre parèntesis quadrats dels exemples són correccions que va fer el mateix Jeroni Conques i que l'editor ens ofereix a peu de pàgina. Ens poden servir per a observar algunes preferències o vacil·lacions respecte a la qüestió que ens ocupa.

7. Observem exemples de *lo + adjectiu* en textos valencians des del segle XIII: «justícia de València en *lo criminal*» (LCV, 36-341v), que alterna amb construccions substantives com «justícia de València als feyts criminals» (R423) o «justícia de València en los crims» (36-342r); «Can més o menys haurà dit lo testador que l'escrivà no haurà escrit, deim que-s seguesque *lo dit* del testador e no *l'escriu* de l'escrivà» (FV 87, 1); «Per no-res venen / lo necessari, / pel voluntari poder comprar» (*Spill*, 602); «lo vi és fallit al millor del dinar» (*Vita Christi*, c. 113), etc.

8. Vg. l'exemple dels FV: «Car sots nom de masclí és entès e contengut feminí, ço és, que dién e lexan servus e catius, són enteses serves e catives. Mas no és entès axí *el contrari*, car si alcu lexa a altre totes serves o ses catives, no deu ésser entès que, si ha servus o catius mascles, que li sien lexats» (93, 14). Al LCV: «Respon a la dita excepció e nega aquella e les coses en aquella contengudes ésser veres, ans diu que és *lo contrari*» (R369). Vg. més exemples al DCVB (s.v. *contrari*).

- (6) a. «y si per *lo contrari* no he peccat no tinch gozar de alçar lo cap» 51, 15. També a 83, 33; 87, 12.
 b. «Y quan los virtuosos són estat destruïts? Ans sovint viu *lo contrari*» 43, 7-8.

Si es tracta d'un pronom o adjectiu determinatiu només s'empra l'article LO. Així, un altre canvi que s'estén en aquesta època és el que fa referència a *mateix* precedit d'article abstractiu (7a), construcció que també és força freqüent en altres textos del segle XVI segons Batlle (2000: 335-336), com el dietari de F. Despalau i els *Cobloquis* de C. Despuig. Cal dir que *lo mateix* tenia un significat diferent del tradicional açò / allò *mateix*, que amb valor anafòric era usual en català medieval i que també trobem en el LJ en (7b).

- (7) a. «Als esmayats has dat esforç, però ara, quan te has vist en *lo mateix*, esmayes y de poca adversitat desesperes» 25, 4-5.
 b. «los que procuren malícia y sembren injustícies, que *allò mateix* han segar y collir» 43, 7-8.

D'altra banda, hem llegit *lo demás* amb valor abstracte, estrany a l'ús tradicional català, i que s'ha interpretat com a castellanisme: «En *lo demás*, mos dies més llaugers han passat que-l correu y an fugit» 49, 25. Coromines (DECat. s.v. *més*) registra l'exemple més antic d'aquest sintagma en una correspondència oficial des de Perpinyà de 1598, i assenyalava que aquest valor neutre era l'únic que havia penetrat bastant en la nostra llengua.

b) *Construccions intenses*

En el text analitzat l'autor emprava diversos procediments per a expressar la intensitat: un, amb oracions comparatives, hipèrboles i locucions ponderatives.⁹ En els casos restants usa signes propis i tradicionals de la intensió: *com*, *quant*, *no poc...*(8) i una frase amb article abstractiu (9). Aquesta apareix en una oració on el verb principal no regeix una interrogativa indirecta, i presenta una estructura en què la intensitat afecta un adverbí (article + adverbí + que + verb):¹⁰

9. Vg. alguns exemples: «Que si tu ab temps te converties a Ell (...) y fosses pur y just, de amor que-t té se llevaria, y dotaria de grandíssima prosperitat ta habitació» 47, 5-6; «De la reverència que-m tenien se'ls apegava la llengua al paladar» 75, 10; «só fet dessemblant a mi en tanta manera que manifestament me reprén de sofrir» 58, 9; «Qui fa obres grandíssimes y incomprendibles y coses admirables sens contes»; «Tribulació i congouxa consumirà sos descendents y parará en tan flac que-l seu mateix buf de sa boca el mourà del lloc» 58, 30; «increïbles turments a bandera estesa me han acomès» 54, 4, etc.

10. Sobre aquest tipus de construcció vg. SOLÀ (1972: 97-99; 1987: 227-229; 1994: 32-36).

- (8) a. «*Quant* clares i constants són les coses verdaderes!» 46, 25.
 b. «lo que al gloriós esclavo Hierony donà en totes ses obres *no poc* treball de vendre» p. 35-36.
 c. «Parla, que cert desigí ta justificació y que mostres *com* eres just!» 83, 22.
 d. «Ab *quanta* meyspreu de les gents y ab *quanta* persecutió per Déu sia tractat» c. 30. Etc.
- (9) «donant-los exemple de paciència y un spill a on poguessen veure y clarament contemplar la divina providència, lo conte que té ab los seus servents, com los aflig y delliura, y *lo poc que poden* les forces humanes y sapiències nostres, quant diferent sia lo juhí de Déu del nostre» p. 37.

Aquests tipus de pseudorelatives amb article abstractiu i valor ponderatiu que veiem a (9) són estranyes a la nostra tradició lingüística medieval, per la qual cosa se n'ha atribuït l'ús actual a interferència castellana. Però també hem de tenir en compte que l'article neutre s'utilitzava ja al segle xv en oracions intensives davant de l'adverbi *més*, com observem en aquest exemple del *Curial*, «lo cavaller s'esforçava lo més que podia» (II, 17), o els que aporta Casanova (1994: 132) del *Tirant*: «Tornà lo més prest que pogué» (250), «cuitaren lo més que pogueren» (158); o bé al *Llibre de Sant Soví*, «parlat havem lo més breu que hem pogut» (DCVB s.v. *lo*).¹¹ No és del tot estrany que a partir d'aquestes construccions amb *més* n'apareguessen unes altres amb diferents adverbis de quantitat. La pressió del castellà degué accelerar l'extensió de l'ús de l'article abstracte en construccions ponderatives fins a fer-les coincidir amb els seus esquemes sintàctics en la expressió de la intensitat,¹² aprofitant l'existència en català de pseudorelatives amb article masculí i femení, la construcció *lo* + adjectiu, la generalització de *lo que* i l'ús de l'article neutre amb valor ponderatiu.

11. Vg. a més aquest fragment de la versió catalana del segle xiv dels *Viatges de Marco Polo*, citat per CASANOVA (2000): «cascuna part se aparelà al mils que poch» (p. 45). Potser caldria preguntar-se per què en la major part d'exemples antics amb *lo* ponderatiu apareix el verb *poder*.

12. CASANOVA (2000: §10), a propòsit de la funció intensiva de *lo* en els exemples que hem vist del *Tirant*, afirma que aquests usos intensificadors «provenen de l'ús substantivador de l'article davant adjectiu, com a descabdellament propi d'aquest, i es poden considerar autòctones totes les formes precedint les formes assimilades als adjectius, com els adverbis de quantitat i els participis. Però no deuen ser autòctones la resta dels casos, sinó d'origen castellà, o millor encara, creats a la mateixa hora que en el castellà, en un moment en què les dues llengües tenen els mateixos mecanismes de creació sintàctica i locucional i un mateix element, l'article-demonstratiu *lo*». D'altra banda, Mar Batlle (2000: 337) assenyala que «encara que normalment s'imputa a una influència del castellà l'ús de l'article neutre acompanyant adverbis, potser no es podria descartar la hipòtesi que es tracte d'una extensió d'ús dels contextos que recullen aquests exemples», fent referència a casos com «parlat havem lo més breu que hem pogut».

2. CANVI I CAIGUDA DE PREPOSICIONS

a) *Caiguda de preposicions*

En el català medieval les preposicions *a / de / en / amb* desapareixien davant d'una subordinada introduïda amb la conjunció *que*. Però a partir del segle *xvi* aquesta elisió comença a no produir-se de forma generalitzada, la qual cosa s'ha atribuït a la influència del castellà. Pel que fa al text que estudiem hem observat que la major part de les preposicions cauen davant de la conjunció, excepte en tres exemples on trobem *a* amb valor final:

- (10) a. «Baldad treballa de reduir a Job a *què* confesse sos pecats» c. 8.
 b. «y has-me tu instigat a *què* sens causa el destrúis» 40, 3.
 c. «Roben al orfe lo que après de la persecutió li restava, y prenen fent sobres en peñora la roba dels pobres, y forcen-lo a *què* vaja nu, sens vestidura. [y forcen-lo a *què* vaja nu < y forcen *que* vaja nu]» 69, 9-10.

En els dos primers casos l'aparició de la preposició es podria imputar també a la necessitat semàntica de remarcar la finalitat, tenint en compte que la preposició *a* és freqüentíssima amb aquest valor, especialment davant d'infinitiu. A més, el fet que sols hi haja exemples de *a* —com en altres escrits del segle *xvi*— ha d'estar relacionat amb la generalització de la conjunció *per a que* que es constata també en el LJ. Destaquem que Casanova (1988: 191) observa altres ocurrencies de *a + que* conjunció final, amb el verb en subjuntiu, en textos del segle *xv* com el *Valeri Màxim* de Canals o els *Sermons* de sant Vicent Ferrer. Pel que fa a la preposició *de* (10c), les vacil·lacions de l'autor potser són degudes també al problema del règim preposicional del verb. Ara bé, en tots tres exemples no podem descartar la interferència i la pressió del sistema castellà.¹³

Quant a les construccions hipotètiques, cau la preposició externa, com era general en la llengua clàssica: «en fi, que-s tracta aquest llibre *si* Déu perseguix los seus fells» p. 37.

13. Martí MESTRE (1991: 87; 1994, II: 217-218, 224 n) constata dos casos de *a + que* en el *Libre de Antiquitats*, i en la part corresponent al segle *xvii* deu exemples de *de + que*; aquesta construcció reapareix en diversos textos catalans del segle *xvii* (i esporàdicament en el *xvi*) i ha estat considerada un calc sintàctic del castellà.

b) *Neutralització de preposicions davant d'infinitiu*

En aquest context el català medieval podia usar les preposicions *a* / *de* / *en*¹⁴ / *per* —que alternaven amb el lligam zero en algunes funcions—, de manera que en determinats casos podien aparèixer amb els mateixos valors i en les mateixes circumstàncies. En canvi, els exemples de *amb* + *infinitiu* són minoritaris (vg. Solà 1972: 27 i 60). Aquest comportament és molt semblant al que trobem en el LJ, on hem constatat davant d'infinitiu 31 construccions amb *de*, 23 amb *a*, 5 amb *en* (no temporal), 4 amb *sens* i cap de *amb*.

Les principals alternances responen en el text a vacil·lacions en el règim d'alguns verbs:¹⁵ *treballar de* (2 casos) / *en* (1 cas) / *i* (2); *esforçar-se a* (3 casos) / *de* (1 cas) / *i* (1). Tots els exemples a preposicionals són, doncs, d'aquest tipus:

- (11) a. «Com la fulla que lo vent speny y remolina *treballes en jafar* y desmenuçar» 55, 25.
 b. «y en totes coses *treballaven de obeir-me*» 76, 24.
 c. «y els plets curials que no entenia *treballava saber* qual part era justa» 75, 16.
 d. «que s'*esforça a pujar* a la suprema regió de l'ayre» 88, 33.
 e. «haveu fingit rahons y paraules (...) per les quals me *forçasseu ser* culpable de poca esperança?» 46, 26.

A i *en* coincideixen en l'expressió d'uns mateixos significats, com designar l'objecte o la finalitat d'una acció, cinc vegades en el cas de *a* i una en el de *en*:

- (12) a. «Partiren cada hu de ses pròpies terres ab concert qu'els tres ensemps *vendrien a visitar y a consolar* aquell» 41, 11.
 b. «Veu-los com a feréstechs àsens y bèsties feres que *ixen en lo desert a fer* son ofici» 69, 51.
 c. «¿Per què no uses de tes forces *en vencre* aquell per a què vaja mudant la sua cara ab la mort?» 56, 20.

De i *en* poden introduir un infinitiu complement directe:

- (13) a. «Rehuse *de més viure*» 47, 16; «No crec te serà enujós si tentam *de satisfer* a tes paraules» 42, 2.

14. Els textos dels segles XIII i de la primera meitat del XIV semblen indicar que *en* + INF era menys freqüent que *a* o *de* + INF, i equivalia normalment a *en* més un sintagma nominal. Per exemple, als Furs de Jaume I sols hi ha deu casos d'aquesta construcció —la mateixa quantitat que en el *Llibre dels fets*—, tres dels quals són idèntics.

15. Segons PERERA (1986: 88), cal buscar-ne la causa fonamental en el seu debilitament fonètic, ocasionat pel fet de ser mots proclítics.

- b. «Que si us pensau *de fer* gran hazaña» 62, 5.
 c. «Convenim tu y yo *en atorgar* qu'és Déu sapientíssim» 87, 5.

En alguna ocasió *en* + infinitiu té un matís causal i temporal:

- (14) a. «no et desveles de nit *en considerar* què és que uns pobles conserven la señoria y són prosperats y altres no» 88, 2.
 b. «Que si us pensau de fer gran hazaña *en contradir* y rebatre mes raons» 62, 5.

Destaquem que en dos casos *a* + infinitiu apareix com a adjunt d'un substantiu en funció predicativa, construcció hereva de l'estructura *dare aliquid ad manducare* (Bastardas 1979: 39-85):

- (15) a. «Per la qual me paregué més fàcilment se podria interpretar y *dar a entendre*» p. 36.
 b. «*Dar-t'e a entendre* si-m dones orella, y lo que he vist per llarga experiència et contaré» 57, 17.

A més, *a* forma part de la perífrasi «*venir a* + infinitiu» amb un ús afí a la idea de 'esdevenir', documentada des del segle XIII:

- (16) a. «y quant per breu temps són estats affavorits y posats en honrra dexten a qui la's féu y desaparexen y *vénen a dar* en pobrea» 70, 24.
 b. «los quals barranchs tenen l'aygua tèrbola (...), en lo temps emperò de calor disminuíx y *ve a faltar*» 45, 16-17.

Quant a les perífrasis d'obligació, la més usada és *haver de* + INF amb 22 exemples —en un cas sense la preposició *de*—, que sovint oscil·la entre el valor d'obligació i el de futur: «Mira que Déu té lo primat y més alt grau de potència: ¿quin savi se ha de comparar ab Ell?» 88, 22. També hi ha 3 exemples de *tenir de*, construcció que es troba en bons escriptors medievals (Coromines, DECat. s.v. *tenir*, esmenta exemples del segle xv), si bé és més usual a partir del xvi. I pel que fa als dos exemples de *deure* + INF, és ben sabut que era freqüent en la llengua antiga com a perífrasi d'obligació.

En resum, no s'observen diferències destacades en els usos de les preposicions àtones davant d'infinitiu respecte de les que es feien servir en els textos clàssics de finals del segle xiv i del xv¹⁶ i tampoc no estan molt allunyades de les construccions més antigues dels segles XIII i XIV.

16. Vg. PERERA (1986: 88, 108; 1987: 25-27, 60-61, 64-65); PAR (1923: §§ 801-808, §§ 820-824).

3. *AL / EN + INFINITIU AMB VALOR TEMPORAL*

Aquest tema ha rebut un tractament normativitzador condicionat en certa manera pel criteri logicista fabrià: una de les raons per les quals *en* no es pot utilitzar davant d'infinitiu com a règim és perquè l'hem reservat per al valor temporal, equivalent i preferible a *al* + infinitiu. Si no es recomana *al* és perquè sembla que el català no substantiva tant l'infinitiu com el castellà (també hi ha influït, doncs, el criteri de diferenciació del castellà). Així, Fabra, que no veia diferències semàntiques entre ambdues formes, es limità a recomanar l'ús generalitzat de *en* + INF per a l'expressió temporal.

Tanmateix, en català antic —com en altres llengües romàniques— la substantivació de l'infinitiu era un fenomen normal. Per tant, no és rar que trobem exemples de *al* + INF amb valor temporal des del segle XIII.¹⁷ A més, s'hi adverteixen construccions del tipus *al* + INF + que + *fer* (en forma personal), on encara és més evident la substantivació. En tots aquests casos de *al* + INF la clàusula subordinada indica sempre una acció simultània a la de l'oració principal i presenta un matís duratiu destacat quan es tracta de verbs de moviment. Això és el que retrobem també en textos clàssics com el *Curial* (Par 1928: §108) o en el *Tirant* (Perera 1986: 84-85) en exemples com ara: «calsaven peücs de llana perquè no fessen remor al passejar» (c. 163), etc; i també en el LJ, en el *Libre de Antiquitats* dels segles XVI i XVII (Martí Mestre 1994, II: 219) i en els usos vius que perviuen en diverses zones del País Valencià.¹⁸ Però deu ser més tard, a partir dels segles XVIII i XIX, quan s'introdueixen en la nostra llengua casos de *al* + INF amb altres significats —sobretot causals— per interferència del castellà, que ha desenvolupat més aquesta estructura.

Respecte a *en* + INF, en els textos antics sovint no és fàcil establir diferències clares entre les construccions de règim i els diversos valors que presenta com a complement adverbial, cosa que dificulta una interpretació recta dels exemples. Sembla que és en els textos de la Decadència quan la construcció *en* + infinitiu amb valor temporal pren una vitalitat i un significat acostat als usos vius actualment en els dialectes que empren aquesta estructura.¹⁹ Segons aquests usos no hi

17. Vg. els exemples següents: «Enadex lo senyor rey que *al contar* dels diners que-l juheu liurarà, haja cristià e juheu; e si no, que-l juheu perda lo cabal» (FV, 68, 1); «Axí que la se n'egueren menada si no que-l dit en Johan, als crits e plors que la dita Caterina mès, ho hoý e tolch-los aquella, e *al tolre* donaren dos colps al dit Johan» (LCV, R358, any 1321).

18. Vg. exemples del valencià de la Marina en COLOMINA (1991: 68-69).

19. Ens referim a exemples com els de Moll esmentats per SOLÀ (1994: 185-187): «en venir el di-

ha relació entre el temps gramatical en què apareix la subordinada d'infinitiu i la possibilitat d'usar *al* o *en*, sinó que és la seqüència lògica que existeix entre les dues accions la que determina una o altra opció. Així, *en* + INF expressa anterioritat immediata a l'acció de l'oració principal o temps indefinit, habitual, mentre que *al* indica simultaneïtat en el desenvolupament de les dues accions.²⁰ Vegem-ho també en el text estudiat:

a) *En* + infinitiu (INF compost: 6 exemples; INF simple, 2)

- (17) a. «Per què *en haver-me parit* yo no moria?» 42, 11.
 b. «Lo qual *en ser mort* toquen palmes y los del mateix lloc giulen y jufen de plaer» 72, 28.
 c. «quant per la vila passejant exia a la vesprada al portal, y posava la mia cadira en la plaça y *en devisar-me* los jóvens se amagaven» 75, 5-8.
 d. «Qui refrenà *en ser creades* les aygües y tancà la mar ab portes» [refrenà *en ser creades* < tancà *après de ser creades*] 91, 8.
 e. «¿Qui m'aconsellà y fon ab mi *en crear* totes les coses, y atorgar-li he avantatge (...)?» 96, 2. Etc.

b) *Al* + infinitiu simple

- (18) a. «Per què *al nàixer* no espirava?» 42, 11.
 b. «Les parts de la carn fluxes, que en los altres animals ixen y estan prominents, són fermes en aquella y tan forts que no-s menegen *al moure*» 97, 14.
 c. «Dexa *al anar* tras de si rastre emblanq (...) tal que algú creuria que la mar està plena de canes» 97, 23.

En les construccions amb *en* és ben clara la idea d'anterioritat de l'acció expressada per la subordinada d'infinitiu respecte al temps de l'oració principal; així a (17b) el fet de tocar palmes és immediatament posterior al de la mort; a (17d) el fet de refrenar l'aigua és immediatament posterior al de la seua creació, com s'observa en la correcció de Conques; etc. Encara que la significació bàsica és temporal, de vegades s'hi afeg un matís causal (17b-c), segurament per la immediatesa de

---

moni, li dius que m'has entregada sa terra a mi», «tots vénen ací en acabar la feina» o els de les *Rondaies* com «en presentar-se en Banyeta Verda, envia'l-me a mi» (SOLÀ 1987: 111).

20. Això mateix va observar Martí MESTRE (1994, II: 219), el qual afirma que «una altra diferenciació en l'ús d'aquestes dues construccions, en aquest cas no observada per Joan Perera al *Tirant*, és que les construccions amb *al* + infinitiu tenen de manera sistemàtica en el *Libre de Antiquitats* un matís de simultaneïtat respecte a l'acció expressada pel verb de l'oració principal. En canvi, en la construcció amb la preposició *en* l'infinitiu indica majoritàriament un acció immediatament anterior a l'expressada pel verb principal, encara que també pot assenyalar simultaneïtat».

l'acció, o condicional (17c), i en alguns casos hi ha a més el valor de temps habitual o indefinit (17c, e). Fixem-nos que la frase de (18a) no és equivalent a la de (17a): *en* implica que l'acció ja està realitzada, acabada; i *al* expressa 'en el moment de' o 'durant' el naixement; a més, *en* no es podria substituir per *al* perquè el segueix un infinitiu compost.

Per tant, hem de concloure que en el LJ *al / en* + infinitiu amb valor temporal no són construccions equivalents, i a més mostren els mateixos matisos que tenen aquestes estructures en altres textos valencians més o menys coetanis, com el *Llibre de Antiquitats* o les *Ordinacions de la costa marítima del Regne de València*.²¹ Cal dir que en general aquests matisos no es corresponen tampoc amb els referits per Sanchis, Moll o Valor (vg. Solà 1972: 23-25; 1994: 185-187).

4. PER / PER A I LES CONJUNCIONS FINALS PERQUÈ I PER A QUE

a) *Per / per a*

Ens referirem sols als casos en què aquestes preposicions s'empren davant d'infinitiu.²² En aquest context la freqüència que presenten és la següent: *per* + INF: 18 vegades; *per a* + INF: 23. D'entre els casos de *per* n'hi ha 10 en què introdueix un infinitiu final que depèn d'un verb dels anomenats d'acció voluntària;²³ en els 7 exemples restants *per* va davant d'un infinitiu causal (21), i en un sol cas on llegim *per* es pot tractar de *per a* amb caiguda de *a* per fonètica sintàctica (20). Vegem-ne alguns exemples:

- (19) a. «Prest reposaré en la fossa y si-m cerques *per fer-me* bona obra no-m trobaràs, que seré mort» 47, 21.

21. Segons Martí MESTRE (1991: 85-86) en aquest llibre «S'observa que la diferenciació exposada per Manuel Sanchis Guarnier no té raó de ser en el nostre text, ja que *al* + infinitiu no hi equival mai a un pretèrit perfet. Els criteris al·ludits per Joan Perera per al *Tirant* tampoc no permeten distingir de manera global aquestes dues construccions en les *Ordinacions*» i conclou que «Donada l'escassetat de casos, no podem observar en les *Ordinacions* cap diferenciació global entre ambdues construccions». La lectura dels exemples ens condueix, però, a la mateixa conclusió a què arriba Martí Mestre en el *Llibre de Antiquitats* i a la que hem vist en el LJ.

22. Entre els altres usos de *per* destaquem que s'empra *per* a introduir el règim passiu: «Si nengú és castigat *per* Déu, necessàriament a de ser injust i mal home» p. 37; «Los fills de aquell seran vexats *per* los hòmens miserables» 63, 10; etc. També hi ha un ús abundant de *per* introduint predicatius: «perquè lo ferro té *per* palles y-l asser *per* fusta corcada, (...) los hòmens de armes té *per* brossa» 97, 18; «Si Job és provat y donat *per* bo, se alegre» 85, 37; etc.

23. Sobre aquest concepte vg. CÒROMINES (1971: 105-136), SOLÀ (1987: 136-152).

- b. «Scrigué lo present llibre Moysés en terra de Aegypte *per animar* lo poble judaich en les afflictions» p. 37.
  - c. «y encara no permet que respire *per tenir-me* abeurat en la cuïssor de tants danys» 49, 18.
  - d. «Los béns per la pell, y quant té hom donarà *per guardar* la vida» 40, 4.
  - e. «y fa açò *per llevar* de l'home lo mal fet» 82, 17.
  - f. «y dant caldiris de foch com lo cirugià *per sanar* lo affligit» 84, 17.
- (20) «y-m señalasses temps en lo qual te recordesses de mi» [temps en lo qual te recordesses de mi < temps *per acordar-te* de mi] 56, 13.

Com veurem, davant d'un infinitiu final també hi ha *per a*, però no hem observat exemples de *per* davant d'un infinitiu de destinació.

Quant a *per* + INF amb valor causal, comptem cinc casos amb infinitiu simple i dos amb infinitiu compost. Recordem que exemples com els de (21) eren ben usuals en català medieval i se'n troben exemples al llarg de tota la Decadència, i per tant el LJ no presenta novetats en aquesta qüestió.²⁴

- (21) a. «He parlat, emperó, ab Déu, qu-és summa veritat, *per* no tractar amb mentirosos» 54, 3.
- b. «Baldad reprén a Job *per no obeir* als que bé li aconsellen» c. 18.
- c. «Més avant veus los rius que ans no es podien passar *per ser* més alts que l'home» 73, 4.
- d. «No digueren paraula *per veure* que l dolor de aquell era excessivament gran» 41, 12.
- e. «Habitàrà en la casa de-quell qui per nengun dret li pertany, *per ser feta* de robos y rapines» 61, 15.

Respecte a la preposició composta, observem que els exemples de *per a* es fan servir davant d'un infinitiu de destinació, el qual depèn d'un verb que no expressa una acció voluntària (en 22c «restat» equival a 'sobreviscut'); o d'un substantiu (22d-e) o d'un adjectiu (22f-g):

- (22) a. «Tu eres *per a trobar* y entendre la summa perfectió de Aquell?» 52, 7.
- b. «y destruïts y fets miserables han de spigolar *per a viure*» 69, 10.
- c. «y yo sols he restat *per a fer* que u sabeses» 40, 16.
- d. encara que en semblant negoci ma consciència me aconsola *per tenir* sufficient saber *per a satisfer-te* promptament» 63, 6.
- e. «la qual davall si té, *per a gitar-se*, sculls de roques, y en lo fanch, aplanà les coses agudes» 97, 21

24. Alguns estudiosos han denunciat com a espúria la utilització de *per* + INF simple en català actual (COROMINES 1971: 110-111, 178-179; SOLÀ 1987: 177-174, 1994: 85-87), mentre que RUAIX (1989: 123-135) ha defensat la genuïtat d'aquesta construcció.

- f. «tíó rebutjat al parer de l'home rich però convenient *per a* endreçar y guiar los passos» 53, 4-5.
 g. «la felicitat dels quals no-s duradora ni en mans d'ells *per a* portar-la ab si en l'altra vida» 65, 16. Etc.

Però és també freqüent —catorze ocasions— que *per a* + INF expresse l'objecte o fi i el motiu del verb principal. Cal dir que en la major part dels casos aquest verb presenta un complement, sobretot en funció d'objecte directe:

- (23) a. «Satan demana llixència *per a* perseguir a Job en lo cos» c.2.
 b. «¿Com *per* ventura domaràs al jou lo rinoceront *per a* llaurar, y portar, y fer cavallons?» 93, 10.
 c. «los ulls de aquell estan desvellats captant lloch *per a* dañar-lo» 70, 23.
 d. «Dóna també virtut al núvol *per a* regar» 88, 11.
 e. «Fermaria *per* ventura ab tu treves *per a* ser catiu teu *per* tostemps?» 96, 23.
 f. «y com has tu fet la llum del sol *per a* tornar estes coses a sos llímits» 91, 20.
 g. «recordar t'hies si allargaves la mà *per a* ferir-lo» 96, 27.

Davant d'infinitiu els casos de *per* semblen, doncs, respondre a un sistema més fix que l'ús de *per a*. Aquesta és més freqüent i s'empra amb els mateixos valors finals que *per*, i en més exemples; però també hem de dir que en la majoria dels casos la utilització d'ambdues preposicions respon al sistema de la normativa clàssica. Més tard *per a* ampliarà el seu ús fins a arribar a ser pràcticament l'única emprada, com es dedueix de la documentació valenciana del segle XVII,²⁵ moment en què es configura ja un sistema molt acostat als usos vius en valencià i tortosí²⁶ i coincident amb el de les altres llengües iberoromàniques.

D'altra banda, constatem la preposició castellana *para* en un cas, forma que no és estranya en la llengua escrita a partir del segle XVI: «Si tindrà bens y facultats para saciar son apetit y ventre» 64, 23.

b) *perquè* / *per a que*

Pel que fa a les conjuncions finals, els exemples del nostre text confirmen la progressió de l'ús de *per a que*, la qual es fa servir en el 67 % de les ocasions (25 casos), mentre que *perquè* final arriba a un 29,7 % (11 casos) i sols hi ha un exemple de *per ço que* (2,7 %): «fa açò *per bé* de aquells, reduint-los a la memòria lo

25. També es troba aquesta conjunció en alguns textos catalans del XVII, segons RAFANELL (2000: 103).

26. Sobre els valors semàntics del sistema de dialectes meridionals, vg. SOLÀ (1987: 213-216); sobre l'evolució de *per a*, vg. CASANOVA (1988: 187-201).

que devien fer y les tacaneries de aquells, *per ço que-s* desconegueren y obren la orella» 87, 9-10. No trobem cap ocurrència de *per tal de*. En canvi, per a introduir una subordinada causal és tan freqüent *perquè* com *per ço que* (aquesta en quinze ocasions); l'alternança entre ambdues potser l'hem d'atribuir a raons estilístiques.²⁷

Per tant, en el LJ la finalitat s'expressa sobretot amb *per a que* i en menor mesura amb *perquè*. Aquest ús majoritari de *per a que* es correspon amb l'extensió d'aquesta conjunció en els textos valencians durant els segles XVI i XVII.²⁸ Casanova (1988: 189-199) assenyala entre les causes d'aquesta progressió l'envelliment d'algunes locucions finals (*per ço que, per tal que...*), ambigüitat de *perquè* (que indicava causa i finalitat), i la necessitat de distingir entre causa i finalitat en contextos en què hi havia similitud de formes d'indicatiu i de subjuntiu. A més, el reforç del sistema castellà contribuï a consolidar la locució en aquesta època.

Perquè final

- (24) a. «¿jugaries ab ell axí com algun pardalet o posar-li has un fil *perquè* juguen ab ell tes criades?» 96, 24.
 b. «y de ací avant interrogar t'e *perquè* m'enseñes» 98, 4.
 c. «A clos y tancat com a caçador la mia senda *perquè* scapar de pres no puga» 62, 8.
 d. «Diràs per ventura qu-els núvols tapen Aquell *perquè* no veja y que no-s cura sinó del Cel?» 67, 14. Etc.

Per a que

- (25) a. «Suplica dons a Déu *per a que*-t muyres!» 41, 9.
 b. «y dispongué aquella *per a que* fos perpètua» 74, 27.
 c. «arrebataran aquell com a tempestat que ve de llevar *per a que* se'n vaja y de son lloc trubucarà» 72, 21.
 d. «enviant per ses germanes *per a que* juntament ab ells se deportassen» 39, 4.
 e. «Destruix los pensaments dels astuts *per a que* res effectuen ses forces» 44, 12.
 f. «me a posat de terror de sa força *per a que* les seues sagetes per totes parts me ferixquen» 59, 13-14.
 g. «A-ma destrüit y cavat alrededor com l'arbre *per a que* pera» 62, 10.
 h. «¿Per ventura tu en ser nat formares lo matí y señalares tu la llum del alba y tasares la claror *per a que* tinga en estiu un lloc en la [...] y en lo hivern se mude en altre *perquè* sien llançats d'ela los perversos?» 91, 12-13.

27. Especialment respecte a l'ús de *per ço que* causal, el qual la llengua clàssica eliminà des del segle XIV, segons COROMINES (1971: 275). Tanmateix, aquesta conjunció causal es manté en el *Libre de Antiquitats*, on també *per a que* és més usada que *perquè* final (MARTÍ MESTRE 1994, II: 249).

28. CASANOVA (1988: 191-192) constata exemples de *per a que* ja en diversos textos del segle XV, com els *Sermons* de sant Vicent Ferrer, les *Ordinacions de Castelló, Curial e Güelfa*, Roís de Corella, etc.

- i. «y la vida de aquell avorrix lo pa y la voluntad lo menjar, *per a què* torne flac y no sia vist» 82, 20. Etc.

5. PRONOMS FEBLES

Hem observat al text un gran predomini de les formes pronominals plenes, les quals elideixen normalment la vocal si segueixen un pronom, adverbi o conjunció acabats en vocal, independentment de la forma del verb, com ocorria al llarg de l'època medieval. Des del segle xv, però sobretot al xvi i xvii, es creen, a partir d'aquestes formes asil·làbiques dels pronoms, unes altres formes reforçades amb una vocal de suport. En el LJ no hi ha formes reforçades de 1a i 2a persona del singular o del plural ni del reflexiu *se*; però la forma reduïda *us*, que sovinteja darrere de la conjunció *que* i de l'adverbi *no*, i en alguna ocasió darrere del verb acabat en vocal, apareix amb la variant *heus* en un cas: «guardau-vos, dons, del castich y pena que *heus* està aparellada» 63, 28. També en dues ocasions constatem *el* i *els* darrere d'un mot acabat en vocal, però no hem llegit exemples de la variant reforçada del pronom *en* ni tan sols quan apareix combinat amb altres pronoms.

Respecte a l'adverbial *hi*, constatem només tres casos, un en la forma simple amb valor locatiu (26a) i dos en combinació binària (26b,c). En la resta dels exemples *hi* acompanya el verb *haver* marcant l'existència (27):

- (26) a. «Si hauré menjat dels fruïts de aquella [terra] no pagant de mon argent als creadors y jornalers que y treballaven» 80, 39.
 b. «Una vegada he parlat, lo qual no tornaré a dir, o dos y no *m'i* tornaré altra vegada» 95, 35.²⁹
 c. «[[l'avestruç] pon los ous en terra y sobre la pols cova aquells, y no-s recorda ni té sentiment que-l peu dels animals *los* y atropella y que bèstia fera calciga aquells] [*los* y atropella < *hi* entra]; [calciga aquells < *el(s)* *hi* calciga] 93, 14-15.
 (27) «no y ha home com yo» 50, 32.

En l'exemple de (26c) les formes *los* y i *els* *hi* equivalen a un acusatiu plural + *hi* adverbial; fixem-nos que abans d'escriure «los y atropella» l'autor havia anotat «hi entra». Els pocs exemples de *hi* que apareixen al text, i l'eliminació del pronom en molts casos en què la seua manca és suplida pel context (com ara la substitució de «els hi calciga» per «calciga aquells») sembla ratificar el procés de desaparició al País Valencià d'aquesta forma pronominal en el darrer quart del segle

29. L'exemple de (26b) potser es mantigué durant més temps amb algun tipus de lexicalització, ja que el retrobem un segle més tard en el sermó de Guerau que comenta A. RAFANELL (2000: 97) «no pecaré pus; no *m'i* tornaré més».

xvi, i que s'acomplirà al xvii per la progressiva influència del castellà, que no posseeix aquest tipus de partícules pronominoadverbials (Casanova 1988^b: 66).

Pel que fa a exemples com el de (27), hem constatat quatre ocurrences de «ha y» en comptes de «y ha». La major part es pot justificar per la freqüència de les posposicions pronominals al verb, que eren usuals en l'edat mitjana quan aquest era el primer element d'una oració o seguia una pausa, comportament que en el LJ és observat amb poques excepcions:³⁰ «Ha y com tu dius sapiència en los vells» 53, 12, i en 73, 5 i 65, 22. Però en un cas sembla inapropiada i més aïna un castellanisme ja que no està prou justificat per qüestions rítmiques: «Ben sé que ha y en nosaltres vell» 57, 10.

D'altra banda, hem comptat vint combinacions pronominals, nou de les quals s'han format amb el reflexiu *se*: *se me* (43, 12), *se us* (54, 5), *se'n* (72, 17); *m'o* (40, 21), *m'i* (95, 35); *te'n* (87, 18), *-te-me* (77, 21); *-vos-ne* (60, 10); *li'n* (86, 5); *li's* (82, 21); *la'ls* (70, 24); *lo y* (90, 20); *los y* (93, 15); *els hi* (93, 15). Quan *se* es combina amb un pronom que és un complement indirecte plural (*se'ls*), el reflexiu se situa en primer lloc: «de la reverència que-m tenien *se'ls* apegava la llengua al paladar»; però si es tracta del singular *li*, aquest va davant del reflexiu, *li's*: «per a que torne flac y no sia vist, y *li's* mostren los ossos que ha». La combinació *li* + *se* degué invertir l'orde en el darrer terç del segle xvi, car en altres textos com el *Libre de Antiquitats* deixa de ser utilitzada a partir de 1557, data del LJ.

En els escassos exemples de combinació de dos pronoms de tercera persona es manté l'orde clàssic OD + OI, *la'ls*, com és encara normal a l'època: «y quant per breu temps són estats affavorits y posats en honrra dexten a qui *la'ls* féu y desaparexen». El pronom *ho* neutre + *hi* datiu pren la forma *lo y* 'li ho' i es troba en una correcció que va fer l'autor; primer va escriure «Com, perquè so parle té necessitat que *lo y* declaren?» i finalment «Si per cas açò li parle, çés menester li sia declarat?».

CONCLUSIONS

De l'estudi es dedueix que la manca de models literaris i la pressió del castellà es deixen sentir més en la desorientació ortogràfica i en la introducció de castella-

30. Açò fa que de vegades trobem exemples que devien sentir-se com a artificiosos en l'època de Conques, com: «Ha-ma despullat» 62, 9; «He-us dit que-m donàsseu favor» 46, 22; «y a-ns dotat» 86, 11; «y fa-ls desatinar» 53, 25, etc. Un altre tret que sembla antiquat és l'ús dels futurs i condicionals perifràstics amb els seus elements separats per pronoms febles, quan el verb és el primer element de l'oració o quan segueix la conjunció *y*: «y fer l'an fugir del món» 61, 18; «oblidar te hies dels enuigs y no-t recordaries més» 52, 16, etc. Sembla que en aquesta època l'ús dels futurs i condicionals separables devia dotar el text d'un aspecte més culte o solemne. Pensem que en l'edició que fa Bonllavi del *Blanquerna* intercala també pronoms afegits que a l'original no hi són (SCHMID 1988: 100).

nismes lèxics que no en l'estructura sintàctica. No creiem que es deguen a interferència castellana els trets que es troben ja en textos anteriors al segle XVI, encara que escadusserament, com per exemple l'ús de *lo + que* relatiu en oracions abstractives, de *lo qual / lo que* en comptes de *la qual cosa*, ni la utilització de *lo* davant de participi o adjectiu. En canvi, sembla més suspecta de castellanisme la construcció intensiva de les falses relatives amb article abstractiu quan la intensitat afecta un adverbi, per bé que hi haja exemples medievals amb *lo* i amb l'adverbi *més* amb valor ponderatiu que degueren ajudar al descabdellament d'aquestes estructures. Hem de tenir en compte, però, que també són ben presents en el llibre diverses construccions tradicionals en l'expressió de l'abstracció i de la intensitat.

D'altra banda, la necessitat semàntica de remarcar la finalitat en un moment en què es reorganitza el sistema de preposicions i conjuncions amb aquest valor, l'extensió de la locució final *per a que* i el reforç del castellà poden explicar la presència de la preposició *a* davant de la conjunció *que* en tres exemples. I pel que fa al comportament de les preposicions davant d'infinitiu, els casos estudiats no responen a cap influència espúria. Els exemples del règim *en + infinitiu* continuen essent minoritaris en comparació amb els de *de o a + infinitiu*, i en alguns casos s'empren amb els mateixos valors que aquestes.

Cal destacar que l'ús de les construccions amb *en / al* davant d'infinitiu amb valor temporal no són equivalents. Indiquen respectivament anterioritat i simultaneïtat en relació amb el temps expressat en l'oració principal. A més mostren els mateixos matisos que tenen aquestes estructures en altres textos valencians més o menys coetanis, i que són també pròxims als usos vius dels dialectes meridionals.

La major part dels casos de *per / per a + INF* es fan servir segons els criteris de la normativa clàssica, amb un predomini de la preposició composta, que s'empra també amb un infinitiu de finalitat. Cal assenyalar la freqüència de la construcció *per + infinitiu* simple amb valor causal, l'ús en una ocasió de la forma castellana *para*, i l'afermament progressiu de la locució final *per a que*, que amb aquesta funció és la més usada en el LJ.

Quant als pronoms febles, el text reflecteix el procés de regressió del pronom adverbial *hi* en textos valencians de la segona meitat del segle XVI, i l'ús de l'orde clàssic en la combinació de dos pronoms de tercera persona.

BIBLIOGRAFIA

- BASTARDAS, J. (1979): *Sobre la construcció medieval «per sarrains a preïcar»*, dins *Miscel·lània Aragon i Serra*, I, Curial, Barcelona, p. 39-59.
- BATLLE, M. (2000): *A propòsit de l'article neutre*, «Llengua & Literatura», 11, p. 331-351.
- CASANOVA, E. (1988): *Les conjuncions finals en català. El cas de «per a què»* dins *La Corona d'Aragó i les llengües romàniques. Miscel·lània d'homenatge a Germà Colón*, p. 187-201.
- (1988^b): *Aproximació a una gramàtica contrastiva dels dialectes catalans al segle XVII: la combinació binària de pronoms febles de 3^a persona*, ACILLC VIII, II, p. 57-80, PAM, 1989.
- (2000): *L'evolució de la construcció ÇO QUE > LO QUE, i d'altres amb LO: Factors i conseqüències*, dins Claus D. Pusch (coordinador): *Katalanisch in Geschichte und Gegenwart. Sprachwissenschaftliche Beiträge des 15 Deutschen Katalanistentags Freiburg 1998*. Tübingen, Stauffenburg Verlag.
- COLOMINA, J. (1991): *El valencià de la Marina Baixa*. Generalitat Valenciana, València.
- COROMINES, J. (1971): *Lleures i converses d'un filòleg*. Club Editor, Barcelona.
- DIÉGUEZ, M. À. (e. p.): *El Libre de Cort de Justícia de València (1287-1321). Estudi lingüístic*. IIFV, PAM.
- FABRA, P. (1912): *Gramàtica de la llengua catalana*. Tipografia l'Avenç, Barcelona.
- LÓPEZ ELUM, P. (1998): *Los orígenes de los Furs de València y de las Cortes en el siglo XIII*. València.
- MARTÍ MESTRE, J. (1991): *Les ordinations de la costa marítima del Regne de València (1673)*. IIFV, PAM.
- (1994): *El «Libre de Antiquitats» de la Seu de València*, 2 vol. IIFV, PAM.
- MOLL, F. de B. (1952): *Gramàtica històrica catalana*. Gredos, Madrid.
- PAR, A. (1923): *Sintaxi catalana segons los escrits en prosa de Bernat Metge (1398)*. Halle (Saale), Verlag von Maxmemeyer.
- (1928): «*Curial e Guelfa*». *Notes lingüístiques y d'estil*. Ed. Balmes, Barcelona.
- PERERA, J. (1986): *Contribució a l'estudi de les preposicions en el Tirant lo Blanch (primera part)*, «Llengua i literatura» 1, p. 51-109.
- (1987): *Contribució a l'estudi de les preposicions en el Tirant lo Blanch (segona part)*, «Llengua i literatura» 2, p. 19-66.
- RAFANELL, A. (2000): *El català modern*. Ed. Empúries, Barcelona.
- RIERA i SANS, J. (1976): *Libre de Job*. Curial / Universitat de Barcelona.
- RUAIX, J. (1989): *Punts conflictius de català*. Barcanova, Barcelona.
- SEGARRA, M. (1985): *Història de la normativa catalana*. Enciclopèdia Catalana, Barcelona.
- SCHMID, B. (1988): *Les traduccions valencianes del Blanquerna (València 1521) i de la Scala Dei (Barcelona 1523). Estudi lingüístic*. Curial - PAM, Barcelona.
- SOLÀ, J. (1972-73): *Estudis de sintaxi catalana*, 2 vol. Edicions 62, Barcelona.
- (1987): *Qüestions controvertides de sintaxi catalana*. Edicions 62, Barcelona.
- (1994): *Sintaxi normativa: estat de la qüestió*. Empúries, Barcelona.